

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

А.Я. Рябенко

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: *інвестиції, основний капітал, інтенсифікація*

Анотація. *Розглядається стан і можливості залучення інвестицій в аграрний сектор економіки. Визначено сучасний стан інвестиційного процесу в Україні, особливості його здійснення в аграрному секторі економіки та запропоновано шляхи його оптимізації.*

Вступ. Активізація інвестиційної діяльності в сільському господарстві України має важливе значення для відтворювальних процесів у галузі, поліпшення структури засобів аграрного виробництва, збільшення робочих місць на селі. Інвестиції становлять основу розвитку підприємств, окремих галузей та економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень. Питання сучасного розвитку інвестиційних процесів та їх регулювання в аграрній сфері АПК знаходяться в центрі уваги багатьох вчених, зокрема В.Г. Андрійчука, В.М. Гейця, М.Я. Дем'яненка, Б.Я. Кваснюка, М.І. Кисиля, Л.О. Мармуль, П.Т. Саблука, П.А. Стацюка та багатьох інших вчених. Багато публікацій присвячено сучасному стану інвестування аграрного сектору [1 - 4]. Але значна частина питань, пов'язаних із дослідженням суті, структури, ефективності інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, ще залишається не розкритою або потребує удосконалення. Це зумовлює вибір теми дослідження та засвідчує її актуальність.

Мета статті – визначити сучасний стан інвестиційного процесу в Україні, особливості здійснення його в аграрному секторі економіки та запропонувати шляхи його оптимізації.

Результати досліджень. Великою проблемою сучасного аграрного виробництва є оснащення його основним капіталом. Так, за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, рівень забезпечення АПК країни сільськогосподарською технікою невисокий і коливається в межах 45-65 % від потреби на неї. Але здебільшого існуючий парк техніки не відповідає сучасним технічним і технологічним вимогам.

Внаслідок негативних процесів в економіці аграрні виробники значно втратили свою платоспроможність, що, в свою чергу, спричинило зниження технічної оснащеності й уповільнення темпів оновлення технічних засобів. Очевидним є той факт, що для відтворення технічного потенціалу сільськогосподарського виробництва до оптимального рівня в найближчій перспективі необхідно щорічно інвестувати на придбання нових технічних засобів значну частину коштів.

Протягом 2000-2009 років спостерігається тенденція до зменшення загальної кількості зернозбиральних комбайнів у господарствах усіх категорій майже на 37 % (з 65 тис. до 39,1 тис. одиниць), тракторів – на 40,1 % (177,4 тис. одиниць), через що заплановані обсяги сільськогосподарських робіт не виконуються в строк, навантаження на одиницю техніки щороку зростає, розтягуються строки виконання агротехнологічних прийомів, трапляється велика кількість поломок техніки. Так, за аналізованого періоду навантаження на один наявний комбайн збільшилося з 386,6 до 400,9 га або на 8,8 %. Ріст навантаження на одиницю техніки призводить до збільшення тривалості періоду збирання врожаю. Так, втрата врожаю через затягування строків жнив становить близько 8 млн. т., тобто майже 21 % вирощеного врожаю [3]. Як наслідок, знижуються ефективність сільськогосподарського виробництва й продуктивність праці, погіршуються умови праці, її мотивація.

За цих умов важливе значення набуває обґрунтоване визначення пріоритетних напрямків інтенсифікації розвитку виробничої діяльності провідних галузей. Основним засобом її здійснення є нарощування інвестицій в основний капітал.

Нестабільність на сучасному етапі розвитку агропромислового виробництва зумовлена порушенням рівноваги в інвестуванні галузей аграрного сектора економіки. Дослідження показали, що інвестиції в основний капітал за 2001-2008 роки по економіці в цілому зросли в 7,2 рази, із загальної суми інвестицій у сільське господарство надійшло лише 7,1 % і протягом останніх років ця питома вага коливалась незначно. Такий структурний розподіл капіталовкладень не відповідає розвитку продуктивних сил країни, адже відомо, що в сільському господарстві сконцентровано до 16 % робочої сили, а площі земельних масивів, що залучені у сільськогосподарське виробництво, не має жодна інша галузь економіки.

Проте, починаючи з 2009 року почалося гальмування інвестиційних процесів. Так, обсяги інвестицій в основний капітал у 2009 році в порівнянні з 2008 роком знизилися на 41,5 %. Динаміка інвестицій у сільському господарстві також свідчить про різке сповільнення інвестиційних процесів. Так, обсяг інвестицій в основний капітал галузі зменшився з 16890 млн. грн. у 2008 році до 9381,7 млн. грн. у 2009 році, або 44,5 %. Причому зниження обсягів інвестування у сільське господарство стало більш відчутнішим, ніж у цілому по економіці. Зокрема, ці обсяги у 2009 році становили 49,9 % проти 2008 року, тоді як у цілому по економіці – 58,5 % [2]. Водночас, це зниження відбувалось на фоні стабільних результатів діяльності галузі.

Так, обсяги виробництва сільськогосподарської продукції у 2009 році практично збереглися на рівні 2008 року, коли було зібрано рекордний урожай зерна, підприємства галузі одержали 9013 млн. грн. прибутку (97,1 % до 2008 року).

Зазначені тенденції свідчать про те, що спадаюча динаміка інвестиційних процесів у сільському господарстві зумовлена переважно зовнішніми факторами, тобто напряму не пов'язана із результатами діяльності галузі. Зберігаючи інвестиційну привабливість, сільське господарство, як і інші сфери економіки, потерпає від загальної нестачі інвестиційних ресурсів у країні та поза її межами.

У 2009 році галузь наростила обсяги іноземних інвестицій з 813,3 до 871,4 млн.дол., тобто на 7,1 %. Нарощування обсягів іноземних інвестицій у галузь поки що не може суттєво вплинути на загальну динаміку інвестиційних процесів. Зокрема у 2008 році частка зазначених інвестицій дорівнювала лише 11,4 % загального обсягу інвестицій в основний капітал сільського господарства, а у 2009 році річні обсяги іноземних інвестицій становили 4,9 % до інвестицій в основний капітал. Загалом у 2009 році приріст прямих іноземних інвестицій у галузь становив 58,1 млн. дол., проти 245,9 млн. дол. у 2008 році [4].

Проведений аналіз показав, що в Україні в умовах кризи недостатньо обґрунтовані основні напрями інвестиційної політики в агропромисловому виробництві. Як і раніше головним джерелом інвестицій у сільськогосподарську галузь, залишаються власні ресурси аграрних підприємств. У 2008 році їхня частка становила 56,7 % у структурі джерел фінансування інвестицій в основний капітал, а у 2009 році ще більше – 63,3 %.

Одеська область має значний аграрний потенціал і характеризується унікальним комплексом природних умов і ресурсів.

Для забезпечення визначених темпів економічного зростання потрібні значні нагромадження капіталу, які можливі за рахунок зростання обсягів іноземних інвестицій.

Дослідження показали, що прямі іноземні інвестиції в основний капітал в 2011 році зросли на 5,7 % проти 2008 року. Що стосується сільського господарства, як свідчать дані таблиці 1, обсяг іноземних інвестицій в цю галузь збільшився у 2011 році на 2,3 млн. дол. або 36,5 % порівняно з 2008 роком. Але питома вага прямих іноземних інвестицій у сільське господарство становила лише 12 % від загального обсягу прямих іноземних інвестицій області. В той же час інвестиції в харчову, переробну промисловість за аналізованій період зросли на 5 млн. дол., або 4,1 %.

Найбільші капітали у вигляді коштів та технологічного обладнання інвестори спрямували для переробки насіння соняшнику і виробництво олії, жирів, кави, фруктових і овочевих соків, перевалки зернових та олійних культур.

Основними підприємствами, які отримали іноземні інвестиції являються ТОВ "Українська чорноморська індустрія", ТОВ "Одеський портовий перевалочний комплекс", ТОВ "Олійні технології", СП у формі ТОВ "Вітмарк Україна" та інші.

За 2010 рік в області вже реалізуються наступні інвестиційні проекти:

- реконструкція молочного комплексу з установкою доїльного залу в агрофірмі "Петродолинська" Овідіопольського району (вартість проекту 12 млн. грн.), що дасть змогу утримувати близько 600 голів корів;

- створення свиногокомплексу на 18,4 тис. голів в Арцизькому районі (вартість проекту 12,4 млн. грн.);

- будівництво свиногокомплексу на 24 тис. голів в Болградському районі (вартість проекту 140,1 млн. грн.);

- реконструкція СТОВ "Комінтернівська птахофабрика" Комінтернівського району на 1800 тис. голів птиці (вартість проекту 359 млн. грн.);

- будівництво свиногокомплексу на 27 тис. голів в Тарутинському районі (вартість проекту 47 млн. грн.)

- будівництво свиногокомплексу на 20 тис. голів в Іванівському районі (вартість проекту 40 млн. грн.).

Таблиця 1. Залучення іноземних інвестицій в АПК Одеської області

Показники	Роки				2011 р. до 2008 р., %
	2008	2009	2010	2011	
Всього прямих іноземних інвестицій в АПК області, млн. грн.	129,1	130,7	139,8	136,4	105,7
у т.ч.: в сільське господарство	6,3	5,8	7,5	8,6	136,5
харчова переробна промисловість	122,8	124,9	132,3	127,2	104,1
Кількість інвестованих сільськогосподарських підприємств	24	23	25	26	108,3
Кількість інвестованих підприємств харчової промисловості	60	59	55	55	91,7
Питома вага прямих інвестицій АПК області в загальному обсязі прямих інвестицій області, %	14,5	13,1	13,4	12,0	x

Загалом під реалізацію зазначених проектів в галузь буде залучено близько 611 млн. грн.

Одеська область, як і держава в цілому, має значні потенційні можливості в галузі сільського господарства для реалізації яких селу перш за все потрібна виражена, чітка, стабільна, зорієнтована на захист вітчизняного товаровиробника аграрна політика.

Господарствами області тільки за останні два роки закуплено сільськогосподарської техніки більш ніж на 0,5 млрд. грн. В основному це сучасні сільськогосподарські машини із значно вищим технологічним та технічним ресурсом. Але цього вкрай мало, адже загалом по області технологічна потреба в тракторах та зернозбиральних комбайнах покривається тільки на 55-60 %.

Таким чином, аналіз фактичного стану інвестування підтверджує, що інвестиційна підтримка аграрної сфери як по Україні, так і в Одеській області низька. Стримання цього процесу зумовлюється суттєвим зниженням бюджетного фінансування галузі, відсутністю цілеспрямованої інвестиційної діяльності як центральних органів управління, так і на місцях, ризикованістю капіталовкладень у сільськогосподарське виробництво, яка занадто висока передусім через політичну і правову нестабільність держави, слабкою поінформованістю іноземних інвесторів щодо можливостей вкладати кошти в аграрну сферу виробництва.

Тому вважаємо за доцільне навести основні стратегічні напрями інтенсивного розвитку аграрного виробництва: необхідність врахування регіональних і галузевих особливостей при залученні інвестицій згідно з розробленими пріоритетними інвестиційними проектами; створення вільних економічних зон; розробка регіональних програм стимулювання приватних інвестицій; концентрація внутрішніх інвестиційних ресурсів і координація заходів щодо раціонального їх використання; надання можливостей придбання іноземними інвесторами акцій вітчизняних виробників; страхування інвестицій від некомерційних ризиків; здійснення державного контролю за дотриманням вимог інвестиційного законодавства. Необхідною умовою поліпшення інвестиційної діяльності в сільському господарстві є фінансове оздоровлення сільськогосподарських підприємств через акумуляцію внутрішніх фінансових ресурсів і залучення іноземних інвесторів шляхом активізації державної підтримки цих процесів.

Висновки. Дослідження показали, що інвестиційна діяльність є важливою складовою прискорення ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва. Але інвестиційні процеси у сільському господарстві останнім часом загальмувались внаслідок скорочення фінансових можливостей інвесторів і держави, темпи інвестування є недостатніми для швидкого переоснащення виробництва. Основними шляхами поліпшення інвестиційного процесу в аграрному секторі економіки є: створення умов для нагромадження власного капіталу вітчизняних товаровиробників в умовах механізму ринкового саморегулювання; залучення зовнішніх інвестицій для розширення аграрного виробництва на інноваційній основі, визначення пріоритетності в розвитку АПК; розроблення широкомасштабної програми залучення інвестицій в основні галузі АПК.

Реалізація даних напрямів, що забезпечить розв'язання проблеми створення сприятливого інвестиційного клімату в агропромисловому комплексі регіону і держави в цілому, становитиме напрям подальших досліджень.

Література

1. Коваль О.М. Особливості інвестиційного процесу в аграрному секторі економіки України / О.М. Коваль // Економіка АПК – 2010 -№ 2. - С. 78-82
2. Лаврук В.В. Розвиток та інвестування сільськогосподарського виробництва України / В.В. Лаврук // Економіка АПК – 2010. -№ 2. - С. 88-95
3. Ланченко Є.О. Аналіз інвестиційних процесів і зайнятості в аграрному секторі економіки / Є.О. Ланченко // Економіка АПК. - 2010. - № 6. - С. 81-86
4. Лупенко Ю.О. Фінансування інвестицій у сільськогосподарське виробництво Ю.О. Лупенко // Економіка АПК. - 2010. - № 10. - С. 122-125

Рябенко А.Я. Анализ инвестиционных процессов в аграрном секторе экономики

Аннотация. *Рассматривается состояние и возможности привлечения инвестиций в аграрный сектор экономики. Определены особенности современного инвестиционного процесса в аграрном секторе экономики Украины. Предложены пути оптимизации инвестиционного процесса.*

Ключевые слова: *инвестиции, основной капитал, интенсификация.*

Ryabenko A.Ya. Analysis of investment process in the agrarian sector of economy

Summary. *The condition and possibility of investment attraction into agrarian sector of economy are examined. The features of the modern investment process are determined. The optimization ways of investment process in agriculture are proposed.*

Keywords: *investment, basic capital, intensification*